

Prosedyre for dokumentasjon av avvik fra antikvariske retningslinjer

Hensikten med prosedyren

Denne prosedyren er ment som et hjelpemiddel for å sørge for sikker kvalitet på et restaureringsprosjekt. Den er tenkt å sikre at alle involverte vet hva som skal gjøres i en situasjon der verneobjektet utsettes for endringer eller avvik. Prosedyren skal også sikre at avvik formidles videre i prosjektet, til organisasjonen, eieren eller kulturminneforvaltningen.

Denne prosedyren er rettet imot fartøyeiere, verft og andre som arbeider med antikvarisk istandsetting av vernede eller fredede fartøy. Den er tenkt som et hjelpemiddel i behandling av avvik ved å:

- Forklare hva antikvariske retningslinjer er.
- Forklare hva et antikvarisk avvik er.
- Kartlegge ansvarsforhold til involverte aktører.
- Hvordan identifisere antikvariske avvik.
- Hva man bør gjøre med antikvariske avvik.
- Hvordan dokumentere restaureringsprosessen og objektet for ettertiden.

Relaterte dokument

- *Ansvars- og dokumentmatrise*
- *Pro – 1.0 Dokumentasjon – definisjon og avgrensning*
- *Pro – 1.2 Prosedyre for vurdering av tilstand*
- *Pro – 5.1 Demontering og dokumentasjon*
- *Mal – 1.2 Tilstandsvurdering*
- *Mal – 1.3 Teknisk-historisk dokumentasjonsrapport*
- *Mal – 3.1 Restaureringsplan*
- *Mal – 4.1 Rapport fra restaurering*

Begreper

Verneperiode

Med dette mener vi en særskilt historisk tidsperiode som definerer det vernede eller fredede fartøyet. Et fartøy kan ha flere historiske perioder, som er avgrenset ved utviklingsfaser i fartøyets historie. Avgrensingen kan være definert av betydelige ombygginger, eierskifte eller overgang til nye bruksområder. Eksempelvis hvis en fiskebåt selges til en ny eier, som skal bruke den som lystbåt. I en sånn overgang vil ofte alt fiskeutstyr demonteres til fordel for det nye bruksområde. Her har fartøyet avsluttet sin historie innen fiske, og gått inn i en ny definerende periode.

Restaureringsprosjektet tar utgangspunkt i en valgt periode, ofte den best dokumenterte eller historisk viktigste, det er dette som blir til verneperioden. Hvilken periode som er lagt til grunn for vern eller fredning av et fartøy står i vedtaket om status for vernet eller fredet fartøy.

Antikvariske retningslinjer

Antikvariske retningslinjer er en rekke hensyn som bør ivaretas for at fartøyet kan ansees som historisk autentisk, og som medvirker til objektets verneverdighet. Retningslinjene er tredelt mellom materialbruk, håndverket og den utvalgte verneperioden.

Fartøyet skal framstå som det var i verneperioden. Det skal ikke fjernes eller tilføres utstyr, og heller ikke utføres forbedringer som ikke samsvarer med verneperioden. Et vernet fartøy skal også være tro mot materialene; det betyr at restaureringen skal utføres med de originale materialtyper som er benyttet i fartøyet. Det er et overordnet mål å skifte ut så lite som mulig av originalt materiell. Angående håndverket skal utskiftede deler være eksakte kopier av de opprinnelige. De skal ha samme dimensjoner, verktøybruk og håndverksmessig utførelse som de originale delene. Eier må stille krav til utførende håndverkere antikvariske kompetanse og faglige kvalitet.

Antikvariske retningslinjer for restaurering og vedlikehold av vernede eller fredede fartøy er:

- Vedlikehold og istandsetting skal skje så skånsomt som mulig.
- Det skal skiftes så lite som mulig av originale materialer.
- Det er bedre å reparere enn å skifte ut.
- Det er bedre å legge til materialer enn å fjerne dem.
- Materialer, utførelse og teknikker skal samsvare med perioden som ligger til grunn for vedtaket om vern eller fredning.
- Alle endringer skal dokumenteres gjennom foto og skriftlige beskrivelser, både før, under og etter gjennomføring.

Avvik

Et avvik er et manglende samsvar mellom antikvariske retningslinjer og arbeidet som utføres på kulturminneobjektet. Kulturminneforvaltningen krever at prosjektet følger de antikvariske retningslinjene, som eier er pålagt å forholde seg til. Det vil si at alle endringer som ikke er i samsvar med verneperioden, regnes som avvik.

Hovedsakelig snakker vi om to typer avvik; de som er planlagt og de som ikke er planlagt. Planlagte avvik er de som må gjøres av nødvendighet. Avvik som ikke er planlagt er tiltak som i etterkant viser seg å ikke samsvare med antikvariske retningslinjer. Uavhengig av bakgrunnen for avvik er det viktig å ha en felles forståelse for hvordan disse situasjonene skal behandles.

De planlagte avvikene kan diskuteres og avklares med eier og forvaltning tidlig i prosessen. Selv om avvik kan svekke fartøyets kildeverdi, eller skade fartøyet som vernet kulturminne, er avvik noen ganger nødvendig. Eksempelvis kan sjøfartsmyndighetenes krav stå opp mot en ellers bevaringsverdig løsning på fartøyet. Her må det vurderes om de antikvariske retningslinjene må vike for kravene som skal gjøre havet trygt å ferdes.

Avvik som ikke er planlagt kan for eksempel være en original skanseledning som er blitt revet, når det var realistisk å reparere. Et annet eksempel kan være at skroget sandblåses, uten at man har dokumentert malingslagene på overflaten. Selv om slike eksempler ikke praktisk lar seg rette opp i, er det likevel viktig å dokumentere som et avvik.

Planlagte årsaker til antikvariske avvik kan være:

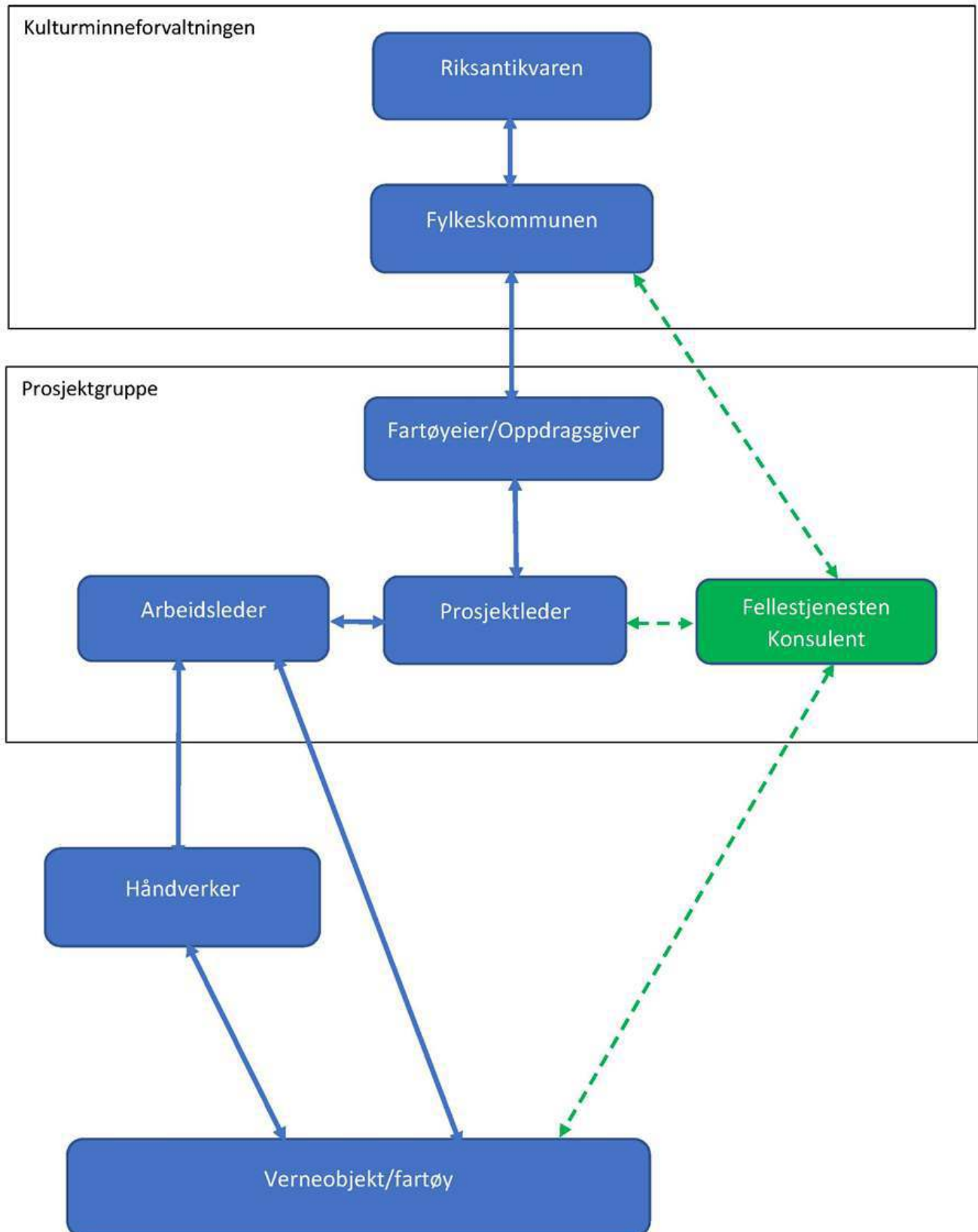
- Levetidsforlengende tiltak.
- Krav fra sjøfartsmyndigheter.
- Utstyr eller deler som ikke lar seg erstatte eller reparere.
- Spesielle ønsker fra eier.

Dispensasjon

Dispensasjon betyr å få fritak fra en lov, en forskrift eller et påbud. I dette tilfelle menes at alle tiltak utover normalt vedlikehold på vernede eller fredede fartøy er søknadspliktige. Dette gjelder også tilbakeføringer, midlertidige tiltak og tiltak som er reversible. I praksis vil det alltid oppstå situasjoner som gjør det nødvendig å avvike fra de antikvariske retningslinjene.

Når man eier et vernet eller fredet fartøy godtar man en rekke vilkår som må oppfylles for at fartøyet kan ansees som historisk autentisk, og dermed verneverdig. For å bryte noen av disse vilkårene må det søkes dispensasjon om.

Endringer som ikke er normalt vedlikehold må rapporteres og drøftes med forvaltningen. Når det gjelder fredede fartøy skal det søkes om dispensasjon ved alle endringer eller avvik.

Kommunikasjonslinje ved en avvikshåndtering

Ansvar

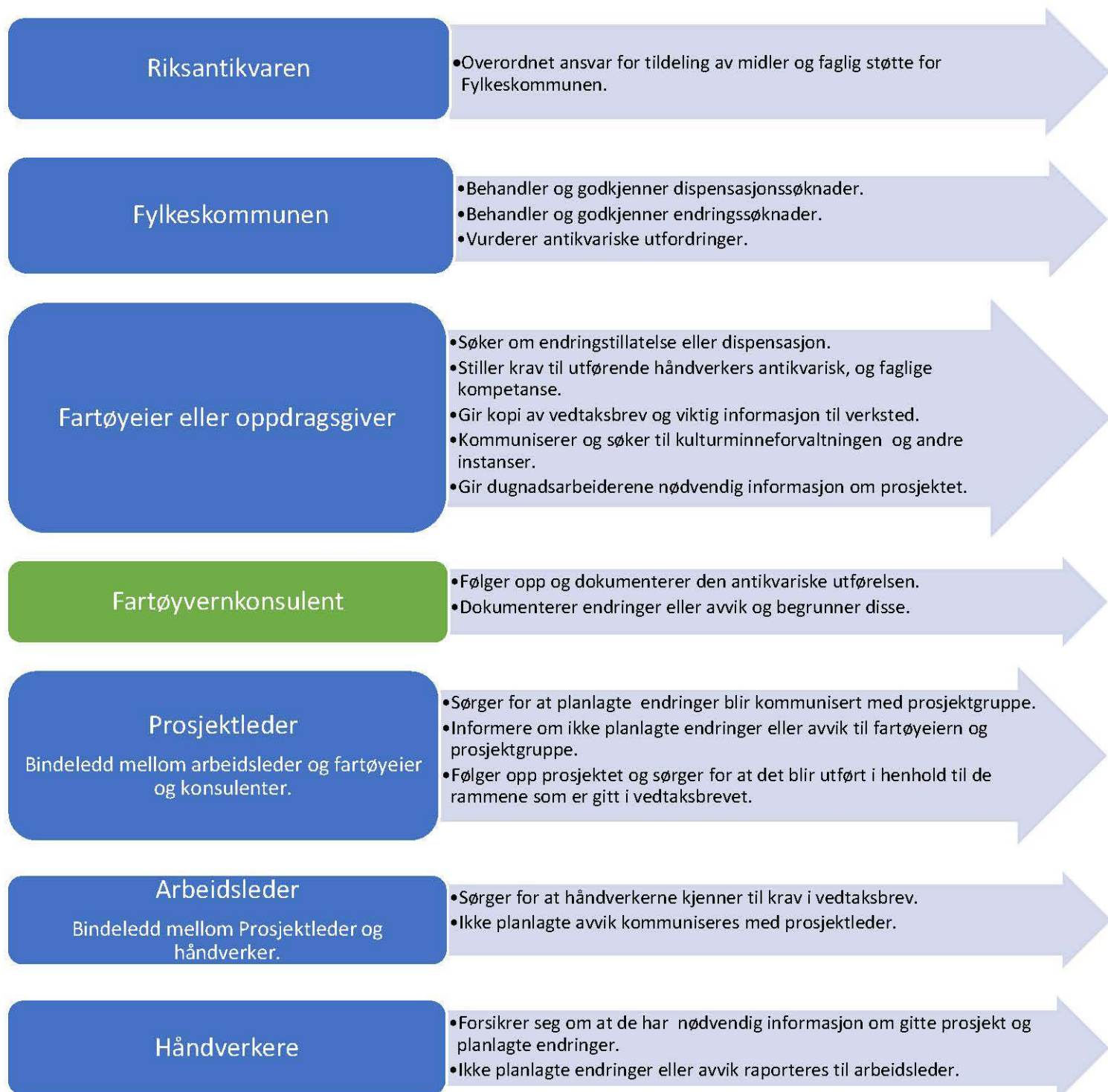
Fartøy med status som vernet eller fredet er underlagt strenge antikvariske retningslinjer for bevaring, samtidig som eier inngår en avtale med kulturminneforvaltningen. Forvaltningen forventer at eier utarbeider eller bestiller en restaureringsplan, som tar utgangspunkt i verneperioden.

Formelt sett er det eier av fartøyet som er ansvarlig for å melde om avvik fra de antikvariske retningslinjene. Eier har ansvar for å søke om endringer eller rapportere avvik fra verneperioden og de retningslinjene som prosjektet er gitt. I praksis er det håndverkerne som ofte avdekker avvik eller finner avvik nødvendig, da det er de som jobber direkte med fartøyet. Håndverkerne må derfor sørge for at denne informasjonen deles med prosjektleder og eier fortløpende.

Aktører som kan være involvert i et prosjekt, deres roller og ansvar:

- Riksantikvaren – Overordnet ansvar for tildeling av midler og faglig støtte for Fylkeskommunen.
- Fylkeskommunen – Behandler og godkjenner avviks- og dispensasjonssøknader.
- Eier – Formelt ansvarlig for å melde fra om endringer eller avvik videre til kulturminneforvaltningen. Eier må også sørge for dispensasjon der det trengs. Eier må stille krav til utførende håndverkere antikvariske kompetanse og faglig kvalitet.
- Prosjektleder – Koordinerer og er bindeleddet mellom arbeidsleder og fartøyeier. Sørger for at krav og retningslinjer for prosjektet blir formidlet vider.
- Håndverker – Jobber direkte med verneobjektet. De bør ta opp problemstillinger underveis som kan være av betydning, varsle om ting som må dokumenteres og varsle prosjektleder.
- Dugnadsarbeidere – Jobber direkte med verneobjektet. De bør ta opp problemstillinger underveis som kan være av betydning, varsle om ting som må dokumenteres og varsle prosjektleder.
- Konsulenter – Jobber med løpende dokumentasjon av arbeidet på fartøyet.

Ansvarsforhold

Prosedyren

Forberedelser og planlegging

Det er viktig å være klar over rammene som ligger i prosjektet. På denne måten er det mulig å stoppe opp eller dokumentere noe, før det blir gjort noe som viker fra antikvariske retningslinjer.

Alle som er involvert i restaurering eller reparasjon av et vernet eller fredet fartøy må få en grundig gjennomgang før prosjektets oppstart, for å bli gjort bevisst på antikvariske rammene som gjelder for prosjektet. En vellykket avvikshåndtering er avhengig av at alle som er involvert i prosjektet har forståelse og kunnskap om hva som er forventet. Ved å etablere en kollektiv oppfatning kan man lettere identifisere avvik.

Fremgangsmåte

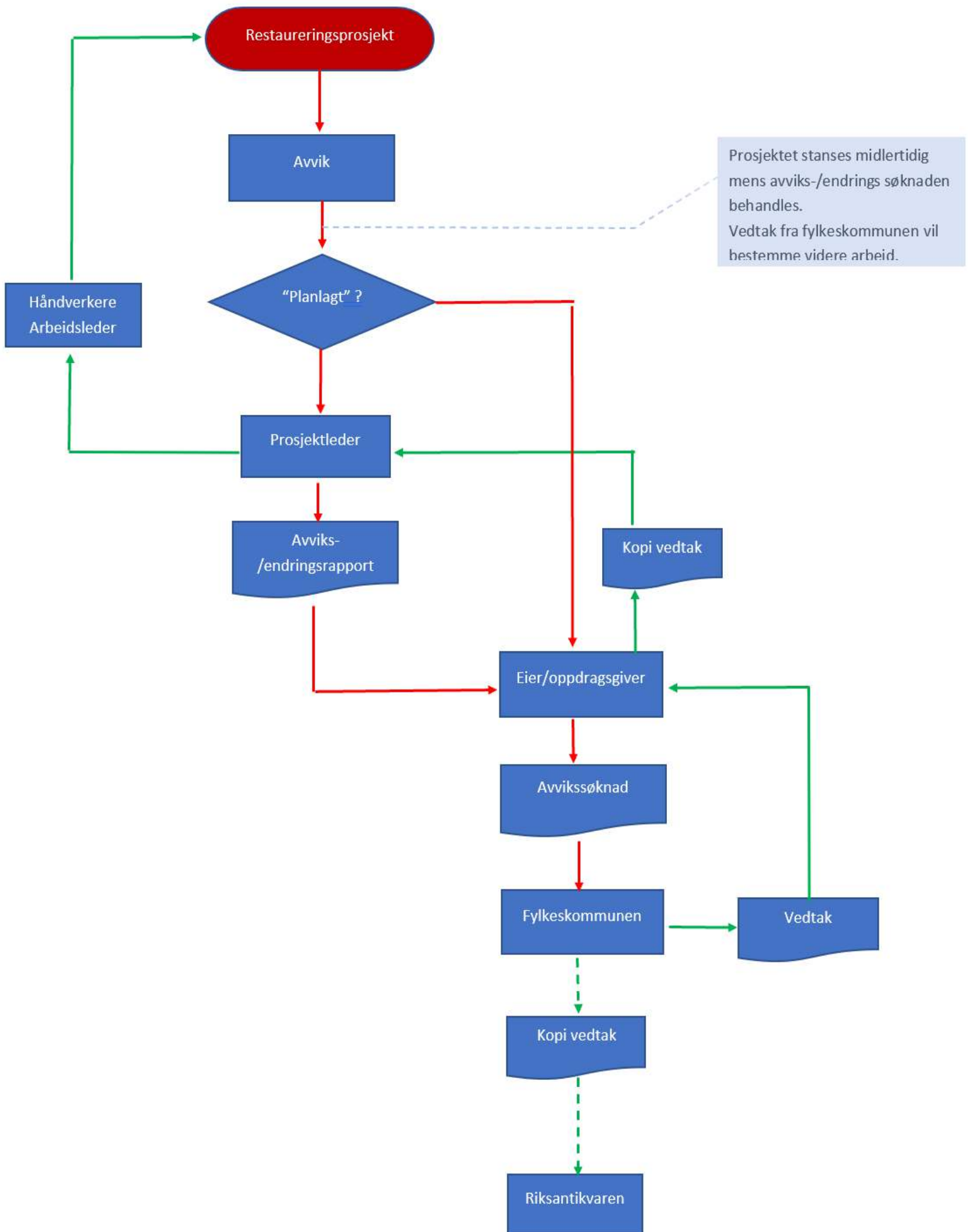
Man skal dokumentere hvordan fartøyet er før restaurering. Ta foto, lag skisser og lag beskrivelser. Dette danner grunnlaget for dokumenteringen av kulturminneobjektet og eventuelle avvik. Gjenta så prosessen under og etter restaureringsarbeidet, beskriv hvordan arbeidet foregikk og hvordan fartøyet ser ut nyrestaurert.

Avvik skal dokumenteres så snart de oppstår, avdekkes eller er nødvendig. Deretter beskrives den valgte løsningen. Dokumentasjon av avvik skal være såpass nøyaktig at fartøyet kan tilbakeføres i etterkant. Det er derfor viktig at eventuelle, nødvendige eller praktiske avvik meldes ifra og dokumenteres før arbeidet fortsetter.

Rapport

Dokumentasjon av avvik må være tilgjengelig i ettertid, den bør også kunne brukes som del av en sluttrapport. En slik rapport er en sikker kilde på hvordan objektet var og hvordan det er blitt. I forbindelse med en eventuell senere tilbakeføring vil denne dokumentasjonen være helt nødvendig. Dokumentasjon bevarer også fartøyets kildeverdi og status som kulturminne.

Ofte er det fornuftig å ha en restaureringsplan. En restaureringsplan definerer kronologien i arbeidet, og viser hva som er neste steg i prosjektet. Finn ut hva må ferdigstilles, hvordan og hvorfor. Ta med alle forhold som er av betydning for dokumenteringen og gjennomføringen av restaureringsprosessen. Disse kan avsløre kommende antikvariske utfordringer, som må avklares før arbeidet fortsetter.

Begrunnelse på valgt løsning:

Er tiltaket dispensasjonspliktig?

Vedlegg og beskrivelse av vedlegg:

Dato og underskrift leder:

Hvilke tiltak er gjennomført?